

Nr 80.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1921 kl. 8 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov, femte huvudtiteln, punkt 19, har Kungl. Maj:t under rubriken »*bekämpande av arbetslösheten*» föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att i ämnet avlätas, å extra stat för år 1922 till bekämpande av arbetslösheten beräkna ett förslagsanslag, högst, 1,000,000 kronor, att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. Därjämte har i den samma dag avlätna propositionen angående tilläggsstat för år 1921, femte huvudtiteln, punkt 5, föreslagits beräkna för samma ändamål av ett förslagsanslag, högst, 3,000,000 kronor, att utgå ur samma statsverkets fond.

Vidare har Kungl. Maj:t under rubriken »*särskilda åtgärder för lindrande av nöd*» under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen, punkt 55, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att i ämnet avlätas, för särskilda åtgärder för beredande av lindring i genom den allmänna krisen uppkommen nöd på extra stat för år 1922 beräkna ett förslagsanslag, högst, 2,000,000 kronor, att utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. Tillika har å tilläggsstaten för år 1921, femte huvudtiteln, punkt 11, för enahanda ändamål beräknats ett förslagsanslag, högst, 5,000,000 kronor, att likaledes utgå ur meranämnda fond.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 4 mars 1921 avläten proposition (nr 150), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, under återopande av propositionen bilagt utdrag

av statsrådsprotokollet för socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11 miljoner kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang med förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 184, av herr *A. O. Frändén*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta att av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 begärda anslaget om högst 11 miljoner kronor för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd en summa av minst 5 miljoner kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för statsunderstödda vägbyggnader och vägförbättringar att av styrelsen handhavas på samma sätt som stadgas för statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt upprensning av åar och farleder; samt

nr 186, av herr *Hj. von Sydow*, som föreslagit att riksdagen vid beviljande av anslag för bekämpande av arbetslöshet och lindrande av nöd måtte för sin del vid anslaget knippa det villkor, att kommun, som anordnar nödhjälpsarbeten och därvid till de arbetslösa utbetalar avlöning, som överstiger två tredjedelar av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete, icke av statsmedel må beviljas någon ersättning för vad av kommunen utgivits till understöd eller hyresbidrag åt medellösa arbetslösa;

inom andra kammaren:

nr 89, av herr *E. Johanson* i Stockholm, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta

att på tilläggsstat för år 1921 anvisa för bekämpande av arbetslösheten ett förslagsanslag av 15 mill. kronor;

att de understödsbelopp som äro angivna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 oktober 1920 (svensk författningssamling nr 696/1920) måtte förhöjas och av statsmedel utgå för envar understödsberättigad med $\frac{2}{3}$ -delar av det belopp, till vilket understöd tilldelas honom utav de av kommun eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock av statsmedel högst med

4 kronor pr dag för man och hustru tillhopa;

2:67 » » » » ensam person som fyllt 18 år;

1:60 » » » » den som fyllt 15 men ej 18 år;

samt 80 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn;

att i § 9 andra stycket i kungl. kungörelsen av den 22 oktober

1920 (svensk författningssamling 696/1920) förekommande 1 krona och 1 krona och 50 öra höjes till resp. 2 kronor och 3 kronor;

att i samma kungörelse § 9 tredje stycket förekommande 75 öre höjes till 1 krona och 50 öre;

nr 154, av herr *E. Hage* m. fl., vilken föreslagit, att riksdagen måtte anslå å 1921 års tilläggsstat, att anskaffas på i motionen angivet sätt, 20 millioner kronor som förslagsanslag till bekämpande av arbetslösheten samt att arbetslöshetsunderhållet per dag måtte höjas till 10 kronor per dag å dyraste ort, med lämplig reducering å billigare ort samt med lämpligt tillägg för familjeförsörjare;

nr 156, av herr *E. Hage* m. fl., vari under hänvisning till motiveringen i motionen nr 154, hemställts, att riksdagen måtte å tilläggsstat för 1921 anvisa 15 millioner kronor eller den summa, som respektive utskott kan efter närmare utredning finna lämplig, att som lån utlämna till kommuner och eventuellt åt enskilda företag för förhindrande av driftens nedläggande, och efter grunder, som kunna fastställas av Kungl. Maj:t;

nr 279, av herr *G. W. Hansson* i Gårda m. fl., i vilken motion hemställts, att riksdagen ville, i samband med beviljande av anslag för arbetslöshetens bekämpande samt lindrande av nöd, uttala, att dagsinkomsten vid nödhjulsarbete måtte sättas till 7 kronor vid daglön och 9 kronor vid ackordsarbete, vartill för familjeförsörjare må utgå familjetillägg efter samma grunder som hittills;

nr 283, av herr *E. Johanson* i Stockholm, vilken hemställt, att riksdagen måtte beträffande lönerna vid Skogssällskapets statsarbeten uttala sig för viss i motionen angiven förändring, i huvudsak gående ut på införande av tre dyrortsgrupper vid bedrivandet av nämnda arbeten, samt i övrigt ett iakttagande av vissa förändrade grunder beträffande bestämmandet av lönerna vid dessa arbeten, på sätt följande tablå utvisar:

	Grupp I pr dag	Grupp II pr dag	Grupp III pr dag	Tillägg för hustru	Tillägg för varje barn	Inkomst pr vecka		
						Grupp I	Grupp II	Grupp III
Icke familjeförsörjare daglön	5:—	6:—	7:—	—	—	30:—	36:—	42:—
››› ackord	7:—	8:—	9:—	—	—	42:—	48:—	54:—
Familjeförsörjare daglön . .	5:—	6:—	7:—	1:—	—: 50	42:—	48:—	54:—
››› ackord . .	7:—	8:—	9:—	1:—	—: 50	54:—	60:—	66:—

I ovanstående tabell har räknats med 2 barn i genomsnitt per familj. nr 285, av herr *A. J. Bårg*, som hemställt, att riksdagen vid angi-

vandet av riktlinjerna för arbetslöshetsanslagets användande måtte beakta i motionen anförda synpunkter, avseende ett framhållande av önskvärdheten av att understöd av arbetslöshetsmedel skulle kunna beredas även sådana personer, som genom arbetstidens förkortning erhållit en inkomst, understigande arbetsförtjänsten vid nödhjälpsarbetena;

nr 289, av herr *G. Strindlund* m. fl., i vilken motion föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 till arbetslöshetens bekämpande begärda medel ett lämpligt belopp ställes till domänstyrelsens förfogande för att förutom verkets egna tillgängliga medel användas för beredande av sysselsättning åt ofrivilligt arbetslösa mot åtnjutande av de avlöningsförmåner, som riksdagen finner lämpligt att för nödhjälpsarbeten fastställa; samt

nr 290, av herrar *A. Anderson* i Saxtorp och *A. Lindgren*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändrade grunder för användande av de medel, som begäras i den kungl. propositionen nr 150 och där avses till direkta understöd, hyresbidrag och dyrtidsbidrag, att dessa medel i stället skola användas till anordnande av nödhjälpsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar åberopade skäl får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

I statsrådsprotokollet har lämnats en ingående redogörelse för de åtgärder, som av det allmänna hittills vidtagits för bekämpande av arbetslösheten, samt om förhållandena på arbetsmarknaden för tiden intill mars månads början. Då det för behandlingen av den nu föreliggande frågan varit av betydelse att erfara, huru dessa förhållanden sedan dess utvecklats sig, har utskottet ansett sig böra fråga arbetslöshetskommissionen inhämta närmare upplysningar härutinnan. Av dessa upplysningar har framgått, att genom vårsäsongens tidiga inbrott arbetstillgången för grov- och lösarbetare visserligen redan blivit förbättrad samt att utflyttning av industri- och stadsarbetare till jordbruket och landsbygden äger rum i mindre omfattning, men att depressionen inom själva industrien i stället förvärrats. Nästan dagligen komma meddelanden om nya avskedanden och inskränkningar av den ordinarie arbetstiden. På denna grund torde antalet arbetslösa i nuvarande stund snarare över- än understiga den siffra på 60,000, som arbetslöshetskommissionen angivit såsom sannolik under sistlidne februari månad. Det ligger emellertid i sakens natur, att trots lågkonjunktorens oförminskade tryck på näringslivet, den varma årstidens inträdande kommer att medföra viss lättnad på arbetsmarknaden samt därigenom någon lindring åvägabringas i de arbetslösas belägenhet.

Vad själva nödläget i landet beträffar, synes detta ännu icke vara så svårt, som man med hänsyn till den begränsade arbetstillgången och den omfattande arbetslösheten haft anledning befara. Till följd av förut rådande högkonjunktur och genom därunder åtnjutna goda inkomster hava lönarbetarna visat sig besitta en oväntat stor motståndskraft mot de första månadernas arbetslöshet. Men å andra sidan är det givet, att ju längre arbetslösheten varar, desto grundligare bliva de enskilda hjälpkällorna uttömda. Då vidare framtidsutsikterna på arbetsmarknaden te sig synnerligen ovissa och försiktigheten därför bjuder att räkna med arbetslöshet i avsevärd utsträckning även under senare hälften av innevarande år, är det enligt utskottets mening uppenbart, att riksdagen nu måste anvisa betydande medel för arbetslöshetens bekämpande. Frågan om vilka belopp därvid komma att slutligt krävas, föreligger icke nu till utskottets prövning, utan kommer Kungl. Maj:t att senare förelägga riksdagen närmare utredning och förslag härom. För närvarande har utskottet endast att taga ståndpunkt till de i föreliggande proposition gjorda äskanden och uttalade önskemål samt i samband därmed stående motioner.

Vad då först angår det begärda beloppet, 11,000,000 kronor, för arbetslöshetens bekämpande, vilket är att betrakta som en försträckning i förskott å det definitiva arbetslöshetsanslaget, föranleder detta ingen erinran från utskottets sida. Behov av dess omedelbara beviljande torde också föreligga, enär enligt uppgift hittills tillgängliga medel för arbetslöshetens bekämpande lära bliva förbrukade före utgången av innevarande april månad.

Nyssnämnda 11,000,000 kronor skola sålunda användas till arbetslöshetens bekämpande i överensstämmelse med de principer och den praxis, som under de gångna krisåren tillämpats från de statliga organens sida. Denna arbetslöshetspolitik har flera gånger varit föremål för riksdagens prövning och vunnit dess gillande. Såsom riksdagen tidigare uttalat, böra sålunda alltjämt ansträngningarna i första hand inriktas på att bereda de arbetslösa möjlighet att försörja sig genom eget arbete. Det vill ock synas utskottet, att arbetslöshetskommissionen genom sitt verkställande organ på detta område, skogssällskapets statsarbeten, hittills på ett förtjänstfullt sätt lyckats lösa denna uppgift trots de svårigheter, som vållades av den under årets första månader hastigt stegrade arbetslösheten. I den mån nödhjulsarbeten ej kunna eller hinna anordnas i tillräcklig utsträckning samt hjälpbehovet så oundgängligen kräver, torde även direkta arbetslöshetsunderstöd fortfarande komma att erfordras. Enligt vad utskottet erfarit, har också denna direkta understödsverksamhet under de sista veckorna runt om i landet och särskilt i de större städerna fått en

så betydande omfattning, att den synes påkalla såväl ytterligare ökning av de statliga nödhjälpsarbetena som verksamma kontrollätgärder från centralmyndighetens sida. I det senare avseendet vill också utskottet giva sin anslutning till det i propositionen framhållna önskemålet, att vid förestående revision av nu gällande författning om arbetslöshetsunderstöd dels grunderna för de lokala arbetslöshetsorganens sammansättning och verksamhet där närmare angivas, dels ock dessa organisationer åläggas att före igångsättande av direkt understödsverksamhet inhämta medgivande av arbetslöshetskommissionen, vilken även skulle äga att, då giltig anledning föreläge, vägra fortsatt statsbidrag till pågående understödsverksamhet. Härigenom skulle arbetslöshetsorganisationen förlänas större stadga och arbetslöshetskommissionen erhålla den önskvärda vidgade befogenheten gentemot de lokala organen, utan att därmed, såsom departementschefen framhåller, verksamheten förtoges sin karaktär av tillfällig krisanordning. I samband härmed vill utskottet betona lämpligheten därav, att åt de länsstyrelsernas revisorer, vilka i kommunerna hava att i detalj bevaka statens intressen vid understödsverksamhetens utövande, i den blivande nya författning inrymmes en ställning, som motsvarar deras viktiga funktion.

Det allmännas hjälp till de arbetslösa har hittills bestått dels i erbjudande av nödhjälpsarbete, dels i direkta understöd. Under den första krisvintern 1914—1915 lärer emellertid, särskilt i huvudstaden, av enbart kommunala medel kunnat lämnas hjälp till familjens sammanhållande, i främsta rummet genom bidrag till betalning av bostadshyra. På grund av befarat nödläge bland de arbetslösa och till följd av rådande abnorma förhållanden på bostadsmarknaden förväntas i händelse av arbetslöshetens fortvaro stora svårigheter uppstå för de arbetslösa att framdeles gälda sin hyra med ty åtföljande fara för massvräkningar. För att i någon mån kunna förebygga en sådan utgång föreslås i propositionen upptagande av en ny hjälpform, nämligen beviljande av statsbidrag till de kommuner, som lämna hyreshjälp till arbetslösa familjeförsörjare. Denna nya hjälpform skulle enligt i propositionen angivna grunder inordnas som ett led i den hittillsvarande understödsverksamheten. För sin del kan utskottet icke finna annat än att ovannämnda farhågor för de arbetslösas svårigheter med hyresbetalningen torde komma att visa sig befogade, och får utskottet förty tillstyrka sagda hjälpform. I sakens natur ligger emellertid att denna nya hjälpform endast bör komma till användning i särskilt ömmande fall samt att den icke får anordnas så, att den motverkar arbetskraftens önskvärda rörlighet. Utskottet får för den skull förorda att, såsom av departementschefen förutsättes, Kungl. Maj:t skall äga att be-

stämman, hur stor del av arbetslöshetsanslaget varje kvartal får disponeras för denna uppgift.

Då utskottet utgår från att hyresbidrag samt därmed jämförliga understöd till hemmets och familjens sammanhållande endast skulle komma sådana arbetslösa till del, vilka jämlikt gällande författning över huvud äro berättigade att uppbära understöd, följer därav, att förstnämnda bidrag komma att utgöra ett avsevärt tillskott till de mest behövande bland de arbetslösa som åtnjuta hjälp från det allmänna. Den kritik, som hittills riktats mot nu utgående statliga nödhjälpslöner och offentliga understöd, torde därmed hava förlorat sin betydelse, vilket också redan skett genom de sista veckornas starka sänkning av både livsmedelsprisen och lönerna särskilt på den öppna arbetsmarknaden. De arbetslösa torde själva i stort sett biträda denna uppfattning, ty de oförsvarliga strejker och blockader, som på sina håll igångsatts mot skogssällskapets statsarbeten, äro numera upphävda. Ställningen är också i själva verket sådan, att lönerna vid skogssällskapets statsarbeten, vilka enligt utskottets uppfattning i början av året varit väl avvägda, under den sista tiden till följd av lönesänkningar på olika områden, på sina håll enligt uppgift, kommit att överstiga de ordinarie arbetsförtjänsterna för fullt sysselsatta arbetare. Fasthåller man vid den i propositionen uttalade grundsatsen, att lönerna vid nödhjälpsarbeten vid varje tillfälle och på varje särskild ort i stället måste understiga den vanliga löne-marknadens, vilken grundsats utskottet anser vara av synnerlig vikt för nödhjälpsarbetenas rationella bedrivande och begränsning, synes man kunna undvika de missförhållanden, som i en del fall uppstått.

På grund av det inre samband, som inom den nu tillämpade arbetslöshetspolitiken förefinnes mellan nödhjälpslöner och gällande understödssatser, nämligen på så sätt, att de förra böra te sig fördelaktigare än de senare, torde emellertid en eventuell allmän nedsättning av nödhjälpslönerna nödvändiggöra en motsvarande sänkning av understödssatserna, så att det lämpliga avståndet dem emellan bibehålles. Nu gällande understödssatser fastställdes hösten 1918; för närvarande har socialstyrelsens levnads-kostnadsindex den 1 april i det närmaste nedgått till dåvarande nivå, och prisfallet på isynnerhet livsmedel har ytterligare fortsatt under den sista månaden. Härtill kommer att hösten 1918 sammanföll med tidpunkten för kristidens värsta livsmedelsbrist, medan däremot nu tillgången på förnödenheter är god. Det torde därför icke kunna förnekas, att det i och för sig knappa understödet nu kan möjliggöra bättre tillfredsställelse av det föreliggande behovet än under de närmast föregående åren. Fortsätter prisfallet och därmed stegringen av penningens köpkraft, torde

enligt utskottets mening anledning föreligga för Kungl. Maj:t att vidtaga en mot förhållandena och gällande nödhjälpslöner svarande revision av understödssatserna.

Förutom genom nödhjälpsarbeten, direkta understöd och hyresbidrag ifrågasätter departementschefen jämväl statliga bidrag till *lindrande av den nöd*, som vållats genom arbetslöshetens indirekta verkningar. Denna verksamhet skulle träda i stället för de dyrtidslindrande åtgärder, som alltsedan 1916 vidtagits genom folkhushållningskommissionens dyrtidsavdelning, och vilka åtgärder enligt beslut av 1920 års riksdag skulle upphöra den 30 juni 1921. Med anledning av en framställning från sagda dyrtidsavdelnings ledning i december 1920 om önskvärdheten av verksamhetens fortsättande även efter den 1 juli 1921 har också i årets statsverksproposition för ifrågavarande ändamål under titel »åtgärder för lindrande av nöd» preliminärt upptagits 5 miljoner kronor å tilläggsstaten för år 1921 och 2 miljoner kronor å extra stat för år 1922. Dyrtidsavdelningens framställning, som icke var enhällig, i det att en minoritet inom avdelningen förordade verksamhetens avlösande genom användande av § 64 i 1918 års fattigvårdslag, remitterades emellertid till socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen. Av deras i propositionen refererade yttrande framgår, att styrelsen och kommissionen föreslå dyrtidsverksamhetens definitiva upphörande den 30 juni 1921 och finna dess ersättande med den föreslagna nya hjälpformen: hyresbidrag och därmed jämförliga understöd till hemmets och familjens sammanhållande vara tillfyllest. Denna nya hjälpform skulle emellertid begränsas till sådana arbetslösa familjeförsörjare, vilka jämlikt gällande författning äro berättigade erhålla understöd och därmed nödhjälpsarbete. Departementschefen synes emellertid icke vilja så snävt begränsa den ifrågasatta nödtidslindrande verksamheten, utan synes önska en utvidgning av dess klientel till att omfatta jämväl personer, som icke behöva vara kvalificerade att erhålla arbetslöshetsunderstöd. Det synes likväl vara departementschefens mening, att verksamheten skulle begränsas inom ramen av arbetslöshetskommissionens såväl anslag som organisation. Denna senare utväg har också underlättats därav, att den s. k. dyrtidsavdelningen vid folkhushållningskommissionens av år 1919 upplösning den 31 december 1920 genom Kungl. Maj:ts beslut av samma dag blivit överflyttad till statens arbetslöshetskommission.

Då utskottet nu går att taga ställning till denna fråga, vill utskottet först konstatera, att enighet torde råda därom, att dyrtidsverksamheten och därav föranledd författning definitivt skola upphöra den 30 juni 1921. I konsekvens härmed bör enligt utskottets uppfattning det centrala administrationsorganet, den s. k. dyrtidsavdelningen, därefter snarast möjligt

avvecklas. I likhet med departementschefen finner vidare utskottet, att de rådande ovissa förhållandena synas föranleda att möjlighet bör beredas att direkt kunna lindra av arbetslöshet framkallad nöd hos personer, vilka icke kunna inbegripas bland dem, som enligt gällande författning äro kvalificerade att erhålla arbetslöshetsunderstöd. Med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet i organisationssystemet för vinnande av bättre överblick över de olika hjälpformerna synes dock handhavandet av denna nödlindrande verksamhet böra såväl centralt som lokalt anförtros åt de nu förefintliga arbetslöshetsorganen. Förtänksamheten torde ock bjuda att härför erforderliga medel, som torde böra utgå av arbetslöshetsanslaget, fixeras till sitt belopp och anser utskottet att en summa på 500,000 kronor torde vara tillfyllest för senare hälften av innevarande år. Verksamheten i fråga torde icke behöva regleras genom någon särskild författning, utan torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter motiverad framställning av arbetslöshetskommissionen för varje särskilt fall anvisa de behövliga beloppen.

Då utskottet härefter övergår till behandlingen av de i ärendet väckta motionerna, vill utskottet beträffande först de i herr Hages m. fl. motion nr 154:II samt herr Johansons i Stockholm motion nr 89:II framställda förslagen om bestämmande av arbetslöshetsanslaget till 20 millioner resp. 15 millioner kronor samt anslaget erhållande av natur av förslagsanslag i stället för förslagsanslag, högst, framhålla, att då dessa förslag utgå från de av Kungl. Maj:t i propositionen om tilläggsstat för ändamålet beräknade beloppen, vilka sedermera genom Kungl. Maj:ts nu förevarande propositioner betydligt höjts, motionerna i denna del numera måste anses hava blivit i väsentlig grad tillgodosedda. De i motionerna föreslagna betydande förhöjningarna av gällande understödssatser synas för närvarande icke möjliga att genomföra med hänsyn till under mellantiden inträffade förändringar i prisnivån och den grundsats beträffande förhållandet mellan lönerna vid nödhjälpsarbeten och den vanliga löneemarknadens, vartill utskottet i det föregående givit sin anslutning. Utskottet kan heller icke biträda herr Johansons förslag om en generell höjning av statsbidraget till kommunernas understödsverksamhet till $\frac{2}{3}$ av de sammanlagda kostnaderna. Den hittills tillämpade fria behovsprövnin-gen ledande till att detta statsbidrag i vissa fall höjts upp till 90 % finner utskottet mera rättvis och ändamålsenlig.

Vidkommande herr Hages motion nr 156:II angående lån åt kommuner m. fl. för hindrande av driftens nedläggande, synes motionärerna hava förbisett att man sedan länge här i landet tillämpat ett utbildat system för arbetslöshetens bekämpande. Vid sådant förhållande lär det

varken vara nödigt eller lämpligt att beträda den fullkomligt oprövade och till sina ekonomiska konsekvenser synnerligen vittutseende väg, som av motionärerna för ändamålet förordas.

Av nyss anförda skäl kan utskottet icke heller förorda bifall till herr Johansons i Stockholm och herr Hansons i Gårda m. fl. motioner (respektive nr 283: II och 279: II). Herr Johansons förslag att tillämpa tre dyrortsgrupper för skogssällskapets statsarbetens nödhjälpsarbeten finner icke utskottet tilltalande, då det här icke är fråga om någon ordinarie statens affärsverksamhet utan om rent provisoriska åtgärder. I praktiken skulle dessutom ett sådant förfarande medföra ytterligare belastning för byrå- och arbetsledarpersonalen inom statsarbetena och kanske föranleda behov av ny sådan arbetskraft, vilket icke kan anses önskligt. Trots de välgrundade motiv, som av herrar Anderson i Saxtorp och Lindgren i motionen nr 290: II anföras för att hela anslaget till arbetslöshetens bekämpande skall användas till anordnande av nödhjälpsarbeten, kan utskottet icke dela motionärernas uppfattning; den direkta understödsverksamheten kan, såsom ovan framhållits, under nuvarande förhållanden icke helt undvikas.

I fråga om de lämpligaste formerna för nödhjälpsarbetenas bedrivande hava herrar Frändén och Strindlund m. fl. (motionerna nr 184: I och 289: II) framkommit med olika förslag. Den förre hemställer sålunda, att av arbetslöshetsanslaget en summa av minst 5 miljoner kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för statsunderstödda vägbyggnader och vägförbättringar att av styrelsen handhavas på samma sätt som stadgas för statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt upprensning av åar och farleder. Motionären anser, att genom en sådan anordning riksdagen skulle erhålla full garanti för att endast sådana företag, som redan av statens myndigheter prövats vara av sådan nytta för det allmänna, att de böra erhålla statsunderstöd, komma i åtnjutande av dylikt, samt att vidare härigenom nödhjälpsarbetena framdeles skulle kunna verkställas under behöflig teknisk och ekonomisk kontroll från statens sida. Enligt vad utskottet inhämtat, hava dess bättre skogssällskapets statsarbetens nödhjälpsarbeten städse blivit utförda under fullt beaktande av ovannämnda självklara önskemål. För dessa nödhjälpsarbetens ledning måste givetvis anställas fackkunniga ingenjörer vilka sålunda kunna påtaga sig ansvaret för arbetenas riktiga utförande ur teknisk synpunkt. Statsarbetena hava vidare vid övertagande av särskilt vägarbeten samarbetat med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess distriktstjänstemän samt i fråga om kommunala arbeten med vederbörande kommunala myndigheter. Vid val av vägarbete har i regel också det tillvägagångssätt använts, som av motionären förordats,

nämligen att länsstyrelsernas utlåtande angående arbetets lämplighet inhämtats. Hänsyn har därvid dock naturligtvis i främsta rummet måst tagas till belägenheten av de orter, där arbetslöshet i större utsträckning förekommit. Till grund för varje arbete har alltid legat ett kostnadsförslag, upprättat av vederbörande tekniska myndigheter och granskat av statsarbetenas ingenjörer. Avsyring har också i regel verkställts av representanter för vederbörande vägstyrelse resp. kommunala myndighet samt, då det gällt allmänna vägarbeten, i närvaro av vederbörlig distriktsingenjör. Utskottet kan icke heller tillstyrka motionärens förslag att anförtro uppgiften att planlägga och leda nödhjälpsarbeten direkt åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som nu icke är organiserad för fyllande av förevarande särskilda uppgifter av mera tillfällig natur. En sådan organisation har däremot skogssällskapets statsarbeten, vilka efter sin nu treåriga tillvaro utarbetat ett i det hela enligt utskottets uppfattning väl fungerande system dels för samarbetet med de lokala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna samt de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, dels för anordnande av förläggning och utspisning vid arbetsplatser, upprättade på större avstånd från de arbetslösas hemort. Enahanda skäl tala också enligt utskottets mening emot ett bifall till herr Strindlunds m. fl. förslag, att Kungl. Maj:t skulle av arbetslöshetsanslaget ställa ett lämpligt belopp till domänstyrelsens förfogande för beredande av sysselsättning åt ofrivilligt arbetslösa. Givetvis finnas många sådana lämpliga arbetstillfällen inom domänverkets förvaltningsområde, vilka förvisso under nu rådande förhållanden böra utnyttjas. Enligt vad utskottet erfarit, ämnar också domänstyrelsen inleda ett samarbete med arbetslöshetskommissionen och skogssällskapets statsarbeten i det av nyssnämnda motionär angivna syftet.

I motion nr 285:II har herr A. J. Bärge föreslagit den offentliga arbetslöshetshjälpens utvidgande till bispringande jämväl av sådana arbetare som på grund av arbetstidens förkortning inom resp. företag måste nöja sig med en inkomst, som måhända understiger de vid nödhjälpsarbetena förekommande arbetsförtjänsterna. Om utskottet rätt fattat syftet i ifrågavarande motion, skulle sålunda nuvarande understödssystem kompletteras med ytterligare en ny hjälpform till de s. k. korttidsarbetarna inom näringslivet. Ur såväl principiella synpunkter som av statsekonomiska skäl skulle det dock enligt utskottets åsikt vara synnerligen betänkligt att slå in på en sådan väg. Med den inskränkning i driften, som den svenska industrien för närvarande måste underkasta sig, skulle härigenom det offentliga understödet framstå som ett bidrag till utgående arbetslön, vilket enligt erfarenheter från äldre tider och i andra länder kommer att verka i hög grad förryckande på lönenivån till arbetarklassens uppenbara nackdel.

För den händelse ett missförhållande av den art motionären angivit, verkliga föreligger, kan hjälp på andra vägar lämnas en sålunda nödställd familj, utan att man härom behöver utfärda några författningsenliga föreskrifter. Motionären antyder själv, att i ett sådant fall medel från det belopp, som föreslagits för lindrande av nöd, skulle kunna komma till användning.

Slutligen har herr von Sydow i motionen nr 186: I föreslagit, att riksdagen vid beviljande av anslag för bekämpande och lindrande av nöd måtte för sin del vid anslaget knippa det villkor, att kommun, som anordnat nödhjulsarbeten och därvid till de arbetslösa utbetalar avlöning, som överstiger två tredjedelar av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete, icke av statsmedel må beviljas någon ersättning för vad av kommunen utgivits till understöd eller hyresbidrag åt medellösa arbetslösa. Ett sådant yrkande skulle enligt utskottets mening hava fullt fog för sig, därest direkta statliga bidrag utginge till ifrågavarande kommunala nödhjulsarbeten. De i motionen anförda exemplen på överdrivet höga nödhjulslöner hänföra sig emellertid samtliga till sådana arbeten, som utföras i enbart kommunal régi och lärer därvid näppeligen någon direkt inblandning från statlig myndighets sida kunna äga rum. Utskottet vill emellertid ingalunda förneka, att missbruk på sina håll förekomma, men lärer arbetslöshetskommissionen härvid i den mån statens intressen på något sätt komma att trädas för nära, genom den ovan föreslagna utvidgningen av dess kontrollbefogenhet över sina kommunala organ kunna utöva nödig reglerande verksamhet.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

a) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, och med avslag å herr Hages m. fl. motion nr 154, samt herr Johansons i Stockholm motion nr 89, för *bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd*, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet den 4 mars 1921 angivna grunder, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11,000,000 kronor;

b) att herrar Frändéns, von Sydows, Hanssons i Gårda m. fl., Strindlunds m. fl., Andersons i Saxtorp och Lindgrens samt Bärags ovanberörda motioner även-

som herr Johansons i Stockholm motion nr 283: II må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt;

c) att herr Hages m. fl. motion nr 156: II icke må vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 22 april 1921.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, A. C. Lindblad, Ollas A. Ericsson, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. M. Bäckström, J. L. Widell, O. U. B. Olsson, C. G. Ekman, O. Bergqvist* och *C. I. Asplund* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund, J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén, P. Nilsson* i Bonarp, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, W. Bäckström, K. E. W. Söderhielm* och *K. A. Westman*.

Reservationer:

av herrar *H. M. Bäckström, O. U. B. Olsson, C. I. Asplund, A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén, C. R. Jansson* i Falun och *L. J. Carlsson-Frosterud*, vilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I statsrådsprotokollet — — — — för denna uppgift.

(sid. 7). Då utskottet — — — — från det allmänna. Den kritik, som hittills riktats mot nu utgående statliga nödhjälpslöner och offentliga understöd torde därmed, ävensom genom de sista veckornas starka sänkning av både livsmedelsprisen och lönerna på den öppna arbetsmarknaden till en viss del hava förlorat sin betydelse. De arbetslösa torde också själva i stort sett numera biträda denna uppfattning, ty de strejker och blockader, som på sina håll igångsatts mot skogssällskapets statsarbeten, äro numera upphävda.

Om man å ena sidan fasthåller vid den i propositionen uttalade grundsatsen, att lönerna vid nödhjälpsarbeten vid varje tillfälle och på varje särskild ort böra något understiga den vanliga arbetsmarknadens, vilken

grundsats utskottet anser vara av synnerlig vikt för nödhjulsarbetenas rationella bedrivande och begränsning, men å andra sidan dessa löner ej böra sättas under det belopp, som motsvarar de arbetslösas existensminimum, synes det emellertid, med hänsyn till den stora skillnad beträffande såväl arbetslöner som levnadskostnader, vilken råder på olika orter inom riket, uppenbart, att en större smidighet beträffande lönesättning å olika orter bör kunna genomföras än vad hittills tillämpade metoder möjliggjöra. I detta hänseende vill utskottet uttala sin anslutning till den i herr Johansons i Stockholm motion nr 283 i andra kammaren föreslagna indelningen i tre olika lönegrupper, vilket i realiteten endast innebär ett medgivande för arbetslöshetskommissionen att vid anställande av nödhjulsarbeten å sådana dyrorter, där hittills tillämpade lönesatser resp. 5 och 6 kronor per dagsverke eller 7 å 8 kronor per dag vid ackord ligga så långt under å orten gällande arbetslöner, att de även väsentligt understiga där gällande levnadskostnader vid existensgränsen, kunna höja resp. belopp med högst en krona per dag.

Ett sådant system synes vara ofrånkomligt, om man vill över hela riket genomföra ovan anförda principer, att hålla nödhjulslöner på en nivå, som *på varje plats* ligger under den vanliga arbetslönenivån utan att dock någonstädes understiga existensminimum. Samtidigt öppnar det samma även möjlighet att i händelse av fortsatt sänkning av levnadskostnader och arbetslöner i enlighet därmed omreglera nödhjulslöner å olika platser. I den mån det allmänna prisfallet ytterligare framskrider, komma därigenom de högre löneklasserna efterhand ur tillämpning.

På grund av det inre samband, som inom den nu tillämpade arbetslöshetspolitiken förefinnes mellan nödhjulslöner och gällande understödssatser, nämligen på så sätt att de förra böra te sig fördelaktigare än de senare, anser sig emellertid utskottet förhindrat att helt tillstyrka de i herr Johansons motion nr 89 föreslagna ändringarna av i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 okt. 1920 fastställda understödsbelopp för arbetslösa familjeförsörjare. Men då å andra sidan de hösten 1918 fastställda understödssatserna synas utskottet för knappt tilltagna med hänsyn till *då* och *nu* rådande dyrtid, har utskottet ansett sig böra gå en medelväg.

Sålunda vill utskottet förorda *dels* att de understödsbelopp, som äro angivna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 oktober 1920 (svensk författningssamling 696 år 1920) måtte förhöjas och av statsmedel utgå för envar understödsberättigad med $\frac{2}{3}$ av det belopp, till vilket understöd utdelas utav de av kommun eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock av statsmedel för varje dag med högst 3 kronor för man och hustru tillhoppa, 2 kronor för ensam person, som fyllt 18 år, 1:20 kronor för

ensam person som fyllt 15 men ej 18 år samt 0: 60 kronor för varje inom eller utom äktenskapet fött barn; dels att i § 9 andra stycket i samma kungörelse förekommande 1 krona och 1 krona 50 öre höjes till 1 krona och 50 öre och 2 kronor och 25 öre resp.; dels ock att i samma kungörelses § 9 tredje stycket förekommande 75 öre höjes till 1 krona och 10 öre.

(sid. 8). Förutom genom nödhjulsarbeten — — — — de behövliga beloppen.

(sid. 9). Då utskottet härefter övergår till behandlingen av de i ärendet väckta motionerna i övrigt vill utskottet — — — — grad tillgodosedda.

Vidkommande herr Hages motion — — — — ändamålet förordas.

(sid. 10). Trots de välgrundade motiv — — — — icke helt undvikas.

I fråga om de — — — — utöva nödig reglerande verksamhet.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

a) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Johansons i Stockholm motion nr II: 89 och 283 samt med avslag å herr Hages m. fl. motion nr II: 154, för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet den 4 mars 1921 angivna grunder, med av utskottet härövan förordade ändringar, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11,000,000 kronor;

b) att herrar Frändéns, von Sydows, Hanssons i Gårda m. fl., Andersons i Saxtorp och Lindgrens samt Bärgs ovanberörda motioner må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt;

c) att herr Hages — — — — bifall.»

Av herr *Ollas A. Ericsson*.
